

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Thomæ Comptoni Carleton, Cantabrigiensis,
Societatis Jesu, In Collegio Anglicano Leodiensi Sacrae
Theologiae Professoris, Cursus Philosophicus Universus**

Carleton, Thomas Compton

Antverpiæ, M.DC.XCVII.

Disp. V. Sintne Res an operationes intellectus objectum Logicæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95656](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95656)

SECTIO II.

Solvantur argumenta contententia Ens rationis esse objectum Logicae.

I.
Obijciunt
auctoritas
Aristotelis
& S. Tho-
mae.

Objicies primò Aristotelem 4. Metaph. c. 2. asserentem Logicam agere de omni ente, sed non agit de omni ente reali, ergo rationis. Confirmatur nam D. Tho. nihil sapius repetit quam Logicam proprium esse agere de secundis intentionibus, nempe genere, specie & c. hæ autem sunt entia rationis, cum à parte rei non existant, ergo.

II.
Quo sensu
dicat Ari-
stoteles Lo-
gicam agere
de omni ente

Respondeo mentem Aristotelis esse, agere Logicam de omni ente, id est remotè & secundariò, quatenus docet instrumenta sciendi, definitionem scilicet, divisionem, & argumentationem, per quas definiuntur res omnes ac dividuntur. Secundò dico sermonem ibi esse de parte topica, non de illa Dialectica de qua hic tractamus, nam ibi vocat Aristoteles Logicam *tentatricem*, hoc est probatricem utriusque partis contradictionis. Quod autem non excludat ibi Aristoteles ens reale, ex eo suadet, nam ait eodem loco, *de omni ente, de quo agit Primus Philosophus*, id est, *Metaphysicus demonstrativè, agit Logicus probabiliter*. Metaphysicus autem nullum ens excludit. Ad confirmationem dico; non negare nos secundas intentiones, id est denominationes generis, speciei & similes spectare ad Logicam, sed negamus esse entia rationis propriè, sed denominationes tantum extrinsecas, ut ex tertia probatione constat, licet latè ens rationis Logicum vocari soleant.

III.
Denomina-
tiones gene-
ris, speciei,
& c. non
sunt entia
rationis.

Deinde operationes intellectus ad Logicam spectant, quas tamen nemo opinor dixerit entia esse rationis, nisi subjectivè. Item ens rationis non est modus sciendi, & manifestandi ignotum, sed modus potius errandi, & intellectum in mille fraudes, & figmenta, si ejus ductum sequatur, inducendi.

IV.
Ens rationis
non est mo-
dus sciendi,
sed modus
potius er-
randi.

Objicies secundò: illud est ens rationis quod habet esse solum per intellectum, sed hujusmodi sunt genus, species, prædicatum, subjectum, & cætera hujusmodi, nam à parte rei non dantur, ergo. Respondetur distinguendo Majorem: Illud est ens rationis quod habet esse solum per intellectum fingentem, concedo Majorem; per intellectum quomodocumque cognoscentem, nego. Genus ergo, species & cætera universalia, non fiuntur ab intellectu, sed solum repræsentantur realis natura, non repræsentata differentia individuali, vel specifica, fiunt ergo dependenter ab intellectu denominante, non fingente.

V.
Genus, spe-
cies, & c. non
fiunt per in-
tellectum
fingentem,
sed inada-
quatè cog-
noscentem.

Objicies tertio: Logica ab omnibus vocatur *scientia rationis*, sed scientia sumit specificationem ab objecto attributionis, ergo objectum attributionis est

X.
Cur Logica
dicatur
scientia ra-
tionis.

Sciendum est, quod Logica ab omnibus vocatur *scientia rationis*, sed scientia sumit specificationem ab objecto attributionis, ergo objectum attributionis est

ens rationis. Respondetur, ideo vocari scientiam rationis, quia dirigit actus intellectus, seu rationis, intellectus enim ratio appellatur.

Quæres, ad quam ergo scientiam spectat agere de ente rationis, si non ad Logicam, ad aliquam enim spectare debet, nam cum *verum sit passio entis*, quidquid habet entitatem, habet veritatem, seu scibilitatem, ergo ad aliquam scientiam spectat. Respondetur sicut per se & propriè non habet entitatem, sed solum metaphoricè, & per analogiam quandam ad ens reale, ita nec per se habet scibilitatem, directè ad ac proinde per se & directè ad nullam scientiam spectabit: per accidens verò particularia entia rationis ad quamlibet scientiam pertinent. Nam ut ait Aristoteles 1. Rhetoricæ c. 2. *ejusdem est scientia agere de eo quod est propriè tale, & de eo quod videtur tale*, quia nimirum ad veri entis cognitionem aliquo modo conducit.

VI.
Idem ens
rationis ad
duas scien-
tias spectare
potest.

Relationes ergo rationis Dei ad creaturas, ut relatio Creatoris, Domini & c. ad Theologiam spectant, negationes, & privationes formarum substantiarum, si alio modo concipiuntur quam sint, ad Physicam. Imo aliquando idem ens rationis ad duas scientias spectare potest, ut ad Animasticam & Logicam, si in eodem ente rationis conficiendo contrariamque peccetur. Cum ergo Metaphysica agat de ente vero in communi, ad eam etiam spectabit agere de ente ficto in communi, non per se sed per accidens, nam objectum ejus per se est ens reale. Aliqua vero particularia entia rationis etiam ad Logicam pertinebunt.

VII.
Idem ens
rationis ad
duas scien-
tias spectare
potest.

Sed hinc oritur difficultas, nam ad eam scientiam spectare videtur agere de genere, ad quam spectat agere de speciebus, cum ratio inferior essentialiter in se includat superiorem, ergo si ad Logicam spectet agere de particularibus entibus rationis, quæ nimirum in ejus materia contingunt, spectabit etiam ad eam agere de ente rationis in communi. Respondetur primò idem argumentum confici posse de omnibus omnino scientiis, cum ad omnes spectet agere de aliquibus particularibus entibus rationis, unde ad omnes scientias spectabit agere de ente rationis in communi, quod, opinor, nemo dicet. Respondetur ergo secundò. Ad hoc ut scientia aliqua habeat perfectam cognitionem sui objecti, non est necessarium, ut omnia prædicata illius quidditativa, & proprietates consideret, sed ea solum quæ continentur sub ipsius abstractione, ut aiunt, seu ratione formali sub qua, sic enim agere de ente reali in communi, quod Metaphysica proprium est, spectaret ad omnes scientias, cum illarum objecta in se necessariò rationem entis includant. Cognitionem ergo tam entis realis quam rationis in communi supponunt omnes scientiæ ex Metaphysica.

VIII.
Ad perfe-
ctam scien-
tiam de re ali-
qua conside-
rari non requi-
ritur ut om-
nia ejus præ-
dicata cog-
noscat.

DISPUTATIO V.

Sintne res, an operationes intellectus Objectum Logica?

SECTIO PRIMA.

Sententia asserens actus intellectus solos, cadere sub consideratione Logica.

X.
Logicam
nominant,
ex
rationali
scientia, pe-
nè realem
faciunt.

Dialecticam, utpote rationalem scientiam, ita aliqui coarctant, ut nihil ipsi cum rebus commercij esse velint, sed intellectus unius operationes illius speculationibus permittunt. Alij ita Logicam pomaria dilatant, ut omnes omnino res illius considerationi nullo discrimine subiciant, eamque ex rationali scientia, prope realem faciunt. Quid quæque sententia habeat probabilitatis, quid veri, hac disputatione investigabimus.

Prima sententia ait operationes intellectus esse objectum Logicae. Ita Fonseca 2. Metaph. c. 3. q. 1. f. 8. Conimb. hic, Rubius q. 6. Proem. Murcia q. 2. proem. Oviedo contra. 2. Log. p. 1. nu. 17. & alij quamplurimi Recentiores.

Norandum operationes intellectus dupliciter

II.
confi-

Operationes considerari posse, speculative & practice, speculative, ut si queratur quas proprietates habeant, quomodo ad phantasmatis & sensibus dependant, sintne accidentia, qualitates spirituales, vitales &c. Et sub hac consideratione dicuntur esse sub abstractione & sphaera Animastica.

III. *Logicae considerat practice.* Secundo: Practice, quatenus nimirum artificiosa sunt, & secundum regulas artis procedunt, prout scilicet dirigibiles sunt in definitionem, divisionem & argumentationem, sic ergo sub abstractione Logicae sunt, cuius munus est eas in haec instrumenta sciendi artificiosè dirigere, *omnis enim ars circa operationes versatur, ut eas dirigat.*

IV. *Logicae considerat practice.* Probatur ergo hac sententia primò auctoritate S. Tho. qui in praefatione in librum primum, Poster. ait *Logicam esse rationalem*, non solum quia est secundum rationem, sed etiam ex hoc quia est circa ipsum actum rationis, sicut circa propriam materiam, unde eam vocat *artem artium*, quia dirigit ad actum rationis. Et in praefatione ad libros Perihier. Cum *Logica*, inquit, *dicatur rationalis scientia, necesse est quod ius consideratio versetur circa ea qua pertinent ad tres praedictas operationes.* Hanc etiam sententiam supponere videtur Aristoteles, qui omnem suam Logicam secundum triplicem operationem intellectus, apprehensionem scilicet, iudicium, & discursum dividit.

V. *Logicae considerat practice.* Probatur secundò Logica ab omnibus vocatur modus sciendi, cuius munus est rationem, & modos sciendi particulares aperire, qua etiam de causa *clavis scientiarum* appellatur, modum verò sciendi non alio modo aperit quam docendo instrumenta sciendi, definitionem scilicet, divisionem &c. quae licet in rebus fundentur, cum omnis actus, ut verus sit, obiecto conformari, & quasi commensurari debeant, propriè tamen in actibus consistunt. Nam *definitio est oratio explicans naturam rei: divisio est oratio distribuens rem in suas partes*, manifestum est autem ista in actibus intellectus reperiri, in rebus verò non nisi extrinsecè. Confirmatur: Demonstratio uti Logica tractatur, est *illatio certa ex principis certis*, quod est manifestum ad operationes intellectus spectare.

VI. *Logicae considerat practice.* Probatur tertio. Propositionem namque affirmativam esse vel negativam, certam, aut evidentem, claram vel obscuram, veram vel falsam, illationem bonam esse vel malam, & alia huius generis, solis conveniunt conceptibus formalibus, res siquidem nec affirmant, quidquam, nec negant. Item res sive per actum clarum cognoscantur sive obscurum, opinativum vel scientiæ, rectum vel erroneum, eodem tempore in se modo permanent, nec in hoc differunt actus clarus & obscurus, confusus, & rectus, quod rem obscuram vel claram, rectam vel confusam representent, res enim eadem numero ab omnibus hisce actibus representatur, sed quod clare vel obscure, rectè vel confusè rem illam representent, modo se tenente ex parte actus: ergo defectus obscuritatis, & alij quos tollere contendit Logica, non rebus insunt, sed actibus intellectus, qui corrigi secundum artem debent, & ad Dialecticæ regulas exigi, res verò corrigi non possunt.

VII. *Logicae considerat practice.* Confirmatur: intellectus Angelicus quia nostro perfectione, res omnes, ut sunt à parte rei sine errore cognoscit, ergo radix erroris non in rebus consistit, sed in intellectu nostro imperfectione consistit, ad quem proinde dirigendum, & manu quasi ducendum, ad actus suos rite formandos, ordinatur Logica, & hunc in finem sciendi instrumenta preparat.

VIII. *Logicae considerat practice.* Probatur quarto à priori, ratione S. Tho. loco citato, ubi sic habet. *Intellectus non solum dirigit operationes inferiorum potentiarum, sed etiam suas, quia in*

seipsum reflectit, ergo sicut ad directionem manus, v.g. varias invenit artes, ut aedificatoriam, & Fabriles omnes, ita ad ipsas intellectus operationes dirigendas, ut artificiosè, & sine errore fiant, invenire etiam debuit artem, hæc autem non est alia quam Logica, quæ rationis ars, & ars differendi est. Confirmatur: obiectum cuiusque artis, materia est circa quam versatur, & in quam formam suam & artificium inducere contendit, sed Logica circa ipsas operationes intellectus versatur, easque artificiosas reddere studet, non verò res, in quas nec artificij quidquam inducit, nec inducere potest, ergo.

SECTIO II.

Sententia res sola statuens obiectum Logica.

Secunda sententia affirmat solas res esse materia-
le obiectum Logicae, quatenus ab intellectu no-
stro in definitionem disponuntur, divisionem, &
argumentationem. Ita multi, iique non infima no-
ta philosophi, idque tanta argumentorum conten-
tione quasi huic rei tota Logica moles inculceret.

Arguunt primò: Logicae proprium est errores prævenire qui in aliis scientiis contingere solent, radix enim errorum omnium est in rebus, nam propter maximam rerum confusionem, & commixtionem essentialium predicatorum cum passionibus, accidentium cum substantia, facile decipitur intellectus, & unum sumit pro altero. Huic ergo malo ut occurreret Dialectica struxit seriem predicatorum, accidentia scilicet & à se invicè & à substantia separando, & suæ unumquodque radici tribuendo, ut intellectum dirigat quodammodo, & per ordinatas quasi rerum series deducat.

Ad hoc tamen responderi potest, falsum supponere dum opinantur errorum radicem in rebus esse, imò verò si res cognosceremus ut à parte rei sunt, in errore neutiquam laberemur. Deinde dico Categorias seu predicamenta non spectare ad Logicam, sed compendium veluti quoddam esse Metaphysicæ, ubi etiam multo fufius tractantur. Metaphysicæ quippe munus est essentias & quidditates rerum distinguere, & cuncta in suas classes & ordines partiri. Eo tamen consilio predicamenta in Logica inseruit Aristoteles ut in promptu materiæ haberet Logicus, in qua præcepta sua & regulas exerceret.

Secundò arguunt: obiectum artis non potest esse ipse actus inducens formam & artificium in materiam, sed artificium ipsum in materiam inductum, vel materia artificiosè disposita. Sic obiectum architecturae non est aedificatio domus, sed domus ipsa aedificata; sic in pullante lyram, obiectum vel finis non est tactus fidium, sed sonus artificiosus, vel artificium sonorum ex eo resultans, actio quippe musica via sit & tendentia ad terminum, sicut ad illud in esse entis ordinatur, ita & in esse expetibilis, ac proinde propter se expeti nullo modo potest.

Huic quoque argumento facile responderetur, verum quid id esse in artibus factivis, iis scilicet quæ pro obiecto aliquid habent extrinsecum, non verò in activis, iis nempe quæ circa actus versantur immanentes, sicut enim illarum finis & obiectum est opus externum, ita harum internum, nec quidquam efficiunt in rebus, sicut priores, sed quidquid fit, in anima fit, unde præter actum ipsum non est aliud ulterius ab iis obiectum expetibile. Ad quod notandum in unaquaque operatione intellectus duo reperiri, actionem, & actum, actio est via & tendentia ad actum, sicut aedificatio ad domum, actus verò est quid in mente per actionem illam produ-

Logica Ars differendi.

I. Secunda sententia res statuit obiectum Logica.

II. Fundamentum est, quod radix errorum in rerum confusione consistat.

III. Resp. si res cognoscereamus sicut sunt, nunquam erraremus. Categorias spectant ad Metaphysicam. Cur tractantur in Logica.

IV. Secundo arguunt, obiectum artis non potest esse actus inducens formam & artificium in materiam, sed artificium ipsum in materiam inductum, vel materia artificiosè disposita. Sic obiectum architecturae non est aedificatio domus, sed domus ipsa aedificata; sic in pullante lyram, obiectum vel finis non est tactus fidium, sed sonus artificiosus, vel artificium sonorum ex eo resultans, actio quippe musica via sit & tendentia ad terminum, sicut ad illud in esse entis ordinatur, ita & in esse expetibilis, ac proinde propter se expeti nullo modo potest.

V. Quomodo differant Artes activæ, & factivæ. In operatione intellectus duo reperiri, actio, & actus.

ctum, vocaturque verbum mentis, estque imago objecti. Illius itaque artificiosa productio est quam intendit Logica, estque ultimum quod per se expectatur, cum illud nil sequatur, nec dimanet in res, nisi mera denominatio extrinseca ab illo proveniens, quatenus eas denominat hoc vel illo modo representatas & cognitatas, sicut ultimum quod intendit ars pingendi, est imago artificiosè facta per tractus quosdam & dispositionem colorum, umbrarum, & lineamentorum, ut ergo pictura ultimò intendit hanc externam imaginem, ita Logica, quæ pictura quædam mentis est, internam.

VI.
Tertia sententia tam res, quam conceptus statuit objectum Logicæ.

Tertia demum sententia est P. Hurtado d. i. Log. s. 5. qui ut sententiam utramque, ita utriusque inter se argumenta conciliat, & affirmat tam res quam conceptus esse objectum Logicæ, quem non pauci sequuntur ex recentioribus.

SECTIO III.

Conceptus soli, non res, sunt objectum Logicæ.

I.
Artes sibi invicem artes.

Advertendum, artes omnes & scientias, ut optime Theodoretus sermone de providentia, à se invicem postulare officium, & mutuo stare auxiliis. Nulla proinde ita numeris omnibus est per se absoluta, ut alterius ope & subsidio non indigeat. Medicina supponit Physicam, unde ortum axioma, ubi desinit Physicus, incipit Medicus. Architectura supponit Mathematicam &c.

II.
Logica & Metaphysica se mutuo innuunt.

Nullibi verò hoc clarius constat quam inter Logicam & Metaphysicam, Metaphysica enim instrumentis sciendi à Logica traditis ad objecti sui speculationem utitur, cum per definitionem & divisionem rerum naturas indagat, & per demonstrationes prima etiam principia à posteriori confirmat. Hanc tamen ei vicem rependit Metaphysica, cum enim instrumenta sciendi in rebus fundentur, essentias & quidditates rerum ad definitionem faciendam necessarias declarat, ad divisionem rerum distinctiones explicat, & proprietates ab essentia distinguit, varia etiam principia tum ad Logicam, tum alias scientias necessaria tradit unde mutua est inter omnes scientias, Logicam præsertim & Metaphysicam, subordinatio. Quia de causa ait D. Tho. opusc. 66. quod est de universalibus: *Impossibile est Logicam scire nisi quis fuerit versatus in aliis scientiis, præsertim in Metaphysicâ.* His positis sit.

Mutua inter scientias subordinatio, S. Thomas.

III.
Sola operationes intellectus sunt objectum immediatū Logicæ.

Prima conclusio: solæ operationes intellectus sunt subjectum immediatum, & proprium Logicæ, res verò non nisi mediatè, secundariò, & indirectè, ei obijciuntur. Est contra P. Hurtado d. i. Log. s. 5. tenet tamen P. Arriaga, & authores omnes pro prima sententia s. i. citati.

IV.
Logica Docens habet pro objecto Utentem.

Ad probationem hujus conclusionis notandum breviter, quod postea latius explicabimus, Logicam duplicem esse, *Docentem*, & *Utentem*. *Docens* illa est, quæ generales qualdam regulas præscribit ad rectè discurrendum, & operationes intellectus artificiosè in quavis scientia efformandas: Logica verò *Viens* sunt eadem operationes, vel in aliis scientiis, vel in ipsa etiam Logica directæ. *Docens* ergo habet pro objecto *Utentem*, nam artis objectum est materia in quam tuam inducit formam, quæ hic sunt operationes intellectus artificiosè in omni scientia faciendæ: Logica enim *Docens* idem est ac dirigens.

V.
Exemplis ostenditur Logicam utentem esse objectum Docentis.

Exemplo res fiet clarior: regula Logicæ *Docentis* est hic actus, omnis definitio recta constare ex genere debet & differentia, Logica verò *Viens* in Physica ille, homo constat ex anima & corpore unitis. In Logica, divisio est oratio distribuens rem in suas partes, qui

actus simul *Docens* est, & *Viens*, *Docens*, in quantum modum Divisionis faciendæ ostendit, *Viens*, quatenus est Definitio per alium actum. Logica directæ. Quod Definitionibus in aliis etiam scientiis contingit, ut in Philosophia Morali, *Virtus est recta animi dispositio* in Theologica, *Injustitia est virtus suum cuique tribuens* &c.

Probatur ergo prima pars conclusionis. Immediatè respicit res Logica *Viens*, seu operationes particulares exercentes Logicam in particularibus scientiis, quàm Logica *Docens*, ergo Logica immediatè illas non respicit, probatur antecedens, actus intellectus in particularibus scientiis, cum sint imagines rerum, immediatè illas respiciunt, ut hic actus *homo est animal rationale*, immediatè representat hominem, at actus Logicæ *Docentis* sunt representationes representationum, & imagines tantum imaginum rerum, nempe actuum intellectus qui circa res eliciuntur in aliis scientiis, docet enim Logica hos actus elicere artificiosè, ergo immediatè representat Logica *Docens* actus intellectus quàm res per actus representatas.

Secunda conclusionis pars probatur. Ut res quæpiam dicatur subjectum alicujus scientiæ, debet in illa scientia de ea re aliquid demonstrari, vel probari, ut proprietates aliqua, passiones, effectus: sed in Logica nihil probatur de rebus, ergo res non sunt subjectum partiale Logicæ, nisi merè indirectè, secundariò, per acciden, & in obliquo.

Dices primò: agit Logica de subjecto & prædicato, sed subjectum & prædicatum sunt res, ergo agit de rebus. Distinguo Majorem: agit Logica de subjecto & prædicato reduplicativè, concedo Majorem, specificativè, seu de rebus quæ sunt subjectum & prædicatum, nego: sic enim spectant ad Metaphysicam, & alias scientias, esse autem subjectum & prædicatum reduplicativè, actu & formaliter, actum includit intellectus.

Dices secundò: hæ sunt propositiones Logicæ, *paries in hac propositione, paries est albus, est subjectum*, in hac *Bucephalus est equus, equus est prædicatum*, sed in illis representatur paries & equus immediatè, ergo Logica considerat res immediatè. Respondetur primò, concessa Majori, negando Minorem, nam cognoscere aliquid esse subjectum, est cognoscere actum intellectus de illo aliquid affirmare, hoc enim est esse subjectum, & idem est esse prædicatum. Unde cum Logica consideret res solum ut sunt prædicata & subjecta reduplicativè, considerat directè & primario solos actus, seu formam per quam sunt formaliter prædicata & subjecta, seu quod eodem recedat, taliter cognita: sicut cum dicimus, *paries ut albus, seu reduplicativè disgregat visum*, significat vel solâ albedinem, vel saltem primariò visum disgregare, & qui considerat parietè ut album, primariò considerat albedinè, parietem verò solum secundariò.

Respondetur secundò & præcipue: distinguendo Majorem, illæ propositiones sunt Logicæ inadæquate, concedo Majorem, adæquate nego: sicut enim sunt aliqua conclusiones mixtæ, ita & propositiones, imò omnis conclusio est propositio. Esse autem conclusiones aliquas mixtas patet primò, quia in hac omnis conclusio Theologica propriè talis, est ejusmodi, cum enim una præmissa in syllogismo Theologico sit fidei, altera naturalis, conclusio, nec fidei erit merè, nec naturalis, sed mixta. Idem cernitur in hoc & similibus syllogismis, omnis definitio constat ex genere & differentia, sed animal rationale est definitio hominis, ergo animal rationale constat ex genere & differentia. Major est propositio Logica, Minor Metaphysica, vel Physica quoad rem representatam, conclusio partim Logica quoad prædicatū scilicet, partim

VI.
Probatur solos actus intellectus esse obiectum immediatū Logicæ.

VII.

VIII.
Agit Logica de subjecto & prædicato reduplicativè.

IX.
Obijciuntur res in quibusdam

propositionibus Logicæ, nam cognoscere actum intellectus de illo aliquid affirmare, hoc enim est esse subjectum, & idem est esse prædicatum. Unde cum Logica consideret res solum ut sunt prædicata & subjecta reduplicativè, considerat directè & primario solos actus, seu formam per quam sunt formaliter prædicata & subjecta, seu quod eodem recedat, taliter cognita: sicut cum dicimus, paries ut albus, seu reduplicativè disgregat visum, significat vel solâ albedinem, vel saltem primariò visum disgregare, & qui considerat parietè ut album, primariò considerat albedinè, parietem verò solum secundariò.

X.
Respondetur secundò ad propositionem illam, quædam conclusiones mixtæ, ita & propositiones, imò omnis conclusio est propositio. Esse autem conclusiones aliquas mixtas patet primò, quia in hac omnis conclusio Theologica propriè talis, est ejusmodi, cum enim una præmissa in syllogismo Theologico sit fidei, altera naturalis, conclusio, nec fidei erit merè, nec naturalis, sed mixta. Idem cernitur in hoc & similibus syllogismis, omnis definitio constat ex genere & differentia, sed animal rationale est definitio hominis, ergo animal rationale constat ex genere & differentia. Major est propositio Logica, Minor Metaphysica, vel Physica quoad rem representatam, conclusio partim Logica quoad prædicatū scilicet, partim

partim Physica vel Metaphysica quoad subjectum. Idem dic de propositionibus in objectione allatis, quæ ex parte subjecti sunt physicae, ex parte prædicati Logicae, sicque merito consentur mixtae.

XI. Dices tertio: non potest Logica considerare conceptus, quin unâ consideret res; cum enim sint signa & repræsentationes rerum, non potest quis agere de illis quin per se, & directè consideret res per eas repræsentatas. Respondetur negando antecedens, ad probationem dico, per se, & primariò solum agere Logicam de conceptibus, de rebus autem secundariò tantum, per accedens, & in obliquo, quatenus sunt termini actuum, & cum iis necessariam habent connexionem.

De rebus secundariò tantum agit Logica, & per accedens.

XII. Probatur conclusio secundò: si hoc sufficiat ad rationem subjecti alicujus, artis, vel scientiæ, quod mediatè hoc modo, secundariò, & indirectè aliquid actibus illius obijciatur, res omnes contra communem Doctorum sententiam spectabunt ad omnes parè scientias tanquam earum subjecta: primò ad Logicam, ut fateatur, deinde in Physicâ pertinebunt non ad unum tantum, sed ad varios tractatus, nempe ad tractatum de ubicatione, motu, & actione; ad libros de generatione, & corruptione; ad Animasticam ubi agitur de actibus intellectus, ut repræsentant objecta, de actibus etiam voluntatis, ac sensuum: imò etiam ad Theologiam, idque variis in locis, nempe ubi agitur de omnipotentia Dei, de intellectu ejus & voluntate, de visione beatificâ &c.

Si res sint objectum Logicae, sequitur eas esse objectum omnium scientiarum.

XIII. Confirmatur primò, ex contraria namque sententia sequeretur, picturam, seu artem pingendi (idem est de Sculptura & aliis hujusmodi artibus) agere de rebus omnibus, quia ad earum repræsentationes seu imagines efformandas ordinantur. Cui exemplo eo insisto libentius, quoad Logica picturæ sit simillima, Logica enim, interna quædam pictura est ad internas in mente imagines artificiosè efformandas ordinata, sicut materialis pictura ad externas; & sicut ars pingendi seu pictura docens ut antea dixi, lineamenta docet & tractus artificiosè ducere solum in genere, quæ postea pictura utens (ut ita loquar) ad diversas in particulari imagines efformandas applicat, ita sua habet lineamenta Dialectica, nempe definitionem, divisionem &c. generatim sumpta, quæ sunt quasi tot tractus, quibus Logica Viens spirituales, & internas imagines, in particularibus materiis artificiosè effingit.

Logica non incongruè dicitur ars pingendi.

XIV. Confirmatur secundò: quia eodem modo dici possent pedes humani subjectum artis futuriæ, vel ungulæ equorum subjectum artis fabri ferrarij, cum mediatè illa spectent, id est, intendunt calceos, & ferramenta conficere, quæ illis adaptent, & cum iis necessariam proportionem habere debent. Confirmatur tertio, Artes ab omnibus dividuntur in reales & sermocinales, & Logica inter sermocinales numeratur, non reales, inter quas tamen certè numerari deberet, si æquè primariò res atque sermonem internum consideraret.

XV. Probatur conclusio tertio: Logica est scientia vel ars practica, ergo ad aliquid artificiosè faciendum dirigit, sed in rebus nihil est artificij nisi merè extrinsecè ab actu scilicet artificioso circa illas versante, per quem dicuntur artificiosè cognita, ergo. Confirmatur, objectum materiale est illud, in quod induci debet formale, vel forma artificiosa, sicut materia fabri est ferrum, sed forma artificiosa inducitur in solos actus, non res seu objecta, ergo.

Logica est scientia practica, ergo non potest habere res pro objecto.

XVI. Secunda Conclusio: Præsuppositivè tamen ad actus Logicos requiritur ex Metaphysica cognitio aliqua generalis rerum, seu prædicatorum essentialium. Hoc probat id quod initio hujus sectionis adnotavimus, & videtur per se manifestum, cum enim

Ad Logicam præsuppositivè requiritur generalis rerum notitia.

Logica tradere debeat regulas conficiendi definitionem v.g. quæ definitur *alus explicans naturam rei*, & dicitur constare debere ex genere & differentia, tanquam ex partibus essentialibus, prærequiritur à Metaphysicâ generalis quædam accepta rerum & prædicatorum essentialium notitia.

Quæres utrum spectet ad Logicam scire hæc, bona sit an mala definitio equi, *equus est animal rugibile*: si enim spectat ad Logicam, jam particulares rationes rerum omnium spectabunt ad Logicam; quod est inauditum; nec tamen videtur ad quam aliam scientiam spectet. Respondetur quoad formam spectare ad Logicam, non quoad materiam, ad Logicam enim spectat scire an constet definitio ex genere & differentia generatim, non utrum hic & nunc rectè sit forma applicata, hoc enim ad Logicam Vientem spectat, sive ad actus aliarum scientiarum directos tamen per Logicam Docentem. Exempli gratia hæc est regula Logicae Docentis. *Omnis definitio bona constare debet ex genere proprio & differentia propria*, quæ regula si malè applicetur in particulari scientiâ, ad eandem particulari modo spectabit errorem illum corrigere, adjutam tamen à Logica docente seu dirigente, dum enim videt actum suum non conformem regulæ illi Logicae, corrigit, & loco falsæ differentia veram substituit. Et idem est si quis in aliquâ scientiâ male utatur principio aliquo Metaphysico, correctio enim activa illius actus ad illam scientiam spectabit, directiva ad Metaphysicam, quia ad principium ex eo desumptum exigere debet actus, illoque firmari.

XVII. Spectetne ad Logicam scire, an hæc sit bona definitio equi, equus est animal rugibile.

Quomodo alias scientias dirigat Metaphysica.

SECTIO IV.

Argumenta contententia res esse directum Logicae objectum.

Obijciunt primò Logica agit de genere, & differentia, prædicato, subjecto &c. sed hæc sunt res, animal enim est genus, *rationale* differentia, ergo Logica agit de rebus. Respondetur distinguendo antecedens, agit Logica de genere, differentia, prædicato, & subjecto formalibus, concedo antecedens, objectivis nego: docet enim Logica unum de altero enuncicare, enuntiatio autem actus est, unde ait Aristoteles primo prio.c.1. *Propositio est alicujus de aliquo affirmativa, negativæ oratio*. Id enim docet Logica, in quo ejus artificium cernitur, sed artificium Logicae solum est in actibus verè & propriè, in objectis verò non nisi merè extrinsecè, ut dictum est, ergo soli actus sunt ejus objectum, res verò non nisi secundariò. Quod si cui modus loquendi minus proprius videatur dicere *predicatum vel subjectum formale*, æque certè impropriè loquuntur adversarij, dum vocant res conceptus objectivos, si enim res aliqua quia concipitur ab actu vocari potest conceptus objectivus, quidni actus eandem rem concipiens, ac de eâ aliquid enuntians vocari poterit prædicatum vel subjectum formale?

I. Logica agit de subjecto, & prædicato formalibus, non objectivis.

Obijciunt secundò: In his propositionibus *homo est animal, temperantia est virtus*, animal & virtus etiam ut sunt ex parte objecti spectant ad Logicam, nam ut sunt ex parte objecti sunt genera, genera autem spectant ad Logicam. Respondetur distinguendo antecedens, animal & temperantia spectant ad Logicam Vientem, concedo antecedens, ad Logicam Docentem nego, ut ostensum est Sec. præcedente, fine.

II. Virum in hac propositione homo est animal, animal spectat ad Logicam.

Si quis verò dicat hanc esse propositionem *Logica genus est quod predicatur de pluribus differentiis specie*, nam est definitio Porphyrij. Respondetur ly quod predicatur esse ibi idem ac quod est prædicabile nam

III.

ut sit genus non est opus ut actu prædicetur vocaturque quinque prædicabilia, non quinque prædicata, est autem prædicabile formaliter per actum intellectus abstrahentem illud à differentiis specificis, unde ex actu & objecto fit unum genus completum, & actus vocatur genus formale ac logicum, objectum verò materiale & Metaphysicum.

Actus abstrahens est genus Logicum, objectum genus Metaphysicum.

IV. Ostenditur quo pacto axiomata Logica convenienter con-ceptibus formalibus.

Explicatio primi axiomatis. Definitio debet converti cum definito.

V. Explicatio secundi. Quæ convenienter unum tertio, convertunt inter se.

Explicatio tertij. Dicit de nullo.

VI.

Actus definiens constat genere & differentia formalibus, res definita objectivis.

VII.

Obijciuntur Logica primo inventa est per actus reflexos supra objectum.

III

Obijciuntur tertio varia axiomata Logica, quæ videntur esse de rebus immediate, ut definitio debet converti cum definito, quæ convenienter unum tertio &c. dici de omni & dici de nullo, & alia hujusmodi quæ videntur esse in rebus, res enim sunt quæ uni tertio & inter se convertuntur. Respondetur hæc omnia axiomata primario convenire conceptibus formalibus. Ad primum ergo dico definitionem debere converti cum definito nil aliud velle, quàm definitionem formalem in representando debere commensurari naturæ in essendo, si enim plus vel minus representet, non convertitur cum definito, ut si dicam *solum homo est animal*, actus ille non convertitur cum definito, nempe homine, quia illum inadæquate solum representat: actus enim definiens debet esse æquivalens duobus actibus inadæquatis præcedentibus, quibus representabam animal & rationale seorsum: & sicut hic actus non convertitur cum definito ob defectum, ita alius qui plus representaret quam est in objecto non converteretur cum definito ob excessum, ut si quis dicat, *leo est animal rugibile alatum*.

Secundum axioma vult ut postquam quis eliciat rit duos actus representantes duo objecta unita alteri, eliciat actum alium quo illa iudicet uniri inter se. Tertium tantum vult cum quis actu intellectus affirmat aliquid de omnibus individuis sub aliqua specie, vel de omnibus speciebus sub aliquo genere, ut habeat alium actum quo idem de unoquoque in particulari affirmet, vel saltem non habeat actum quo neget, ut si dico, *omnis homo est risibilis*, debeo item dicere, *Petrus est risibilis*, vel saltem non dicere contrarium. Idem est suo modo de principio illo negativo, *Dicit de nullo*, nempe si de omnibus aliquid nego, non debeo affirmare illud de aliquo singulari. Hæc tamen tria ultima sunt principia Metaphysica potius, quàm Logica, licet ab ea usurpentur.

Obijciens quartò: Definitio debet constare ex genere & differentia est axioma Logicum, & tamen directe fertur in res ipsas, nec enim actus definiens constat genere & differentia. Respondetur distinguendo ultimum consequens, actus definiens non constat genere & differentia formalibus, nego consequentiam, objectivis concedo: hoc est actus definiens representat genus & differentiam, & sic representativè est genus & differentia. Actus ergo formalis est genus & differentia æquivalenter, quod nimirum æquivalet hic actus, *homo est animal rationale* his duobus, *homo est animal*, *homo est rationalis*, ubi actus representans animal est genus formale, & actus representans rationalis est formalis differentia.

Obijciuntur quintò: Logica inventa est per actus reflexos seu reflectentes, sed non per actus reflectentes supra actus, ergo supra objectum, actus objectum & non actus sunt objectum materiale Logica: Minor probatur ex duplici modo reflexionis, vel enim reflectit quis supra aliorum dicta aut scripta, audiens illos disputantes, aut libros legens, vel proprio studio discurret reflectendo supra suos discursus. Qui ergo audit alium disputantem, vel docentem, aut libros legit habet idem objectum cum disputante, docente, ut scribente, sed ille non habet actus pro objecto, sed solas res, ergo nec alter: &

idem est si reflectat supra id quod ipsemet cogitavit.

Respondeo idem esse utriusque objectum: unde si alter discurret in materia Physica, eliciens actus circa res, audiens in eadem materiâ discurret, & habet res eadem pro objecto, si autem alter discurret ac disputet in materia Logica, sicut objectum disputantis sunt actus intellectus, ita & audientis, nec hinc quicquam sequitur contra nos. Adde ulterius posse eum qui audit alium discurrentem in materiâ physica supra actus ejus reflectere si velit, e. g. dum audit alium dicentem *equus est hinnibilis*, potest dicere, *equus ibi est subiectum & hinnibilis prædicatum*, & tunc est actus Logicus, & considerat *equum & hinnibile* non secundum connexionem naturalem, quam inter se habent à parte rei, sed ut subiectum & prædicatum sunt formaliter, & reduplicativè. formaliter autem sunt talia per actum intellectus illa hoc vel illo ordine cognoscentem. Actus ergo directus, seu Logica utens, constituit prædicatum vel subiectum, actus verò reflexus seu Logica Docens illa considerat sub ratione prædicati vel subiecti per actum præcedentem constituti.

VIII. Satis sit Objectioni.

Actus directus constituit subiectum, reflexus constituit prædicatum.

IX. Obijci. Logica eam agere de demonstratione ut distinguitur à syllogismo probabili.

Obijciuntur sextò: Aristoteles in Logica egit de demonstratione ut distincta à syllogismo probabili, seu topico, sed ut sic distinguitur solum per materiam, ergo Logica agit de materia. Confirmatur, id quod movet in demonstratione est quid tenens se ex parte objecti, præmissæ enim ideo movent quia continent in se conclusionem, sed unus actus alium non continet, ergo hoc de objecto intelligitur non de actu, ac proinde agit Logica de objectis.

Ad argumentum Respondeo primò non differre secundum probabilem opinionem demonstrationem & syllogismum topicum in consideratione Logica, cum forma utriusque sit eadem, solum verò appositam ab Aristotele materiam probabilem & necessariam, ut discurrens formam exerceret in utraque materiâ, & ejus vis perciperetur. Respondetur secundò concedendo differre demonstrationem & syllogismum topicum, non tamen propterea tractat Logica de rebus, sed supponendo ex Metaphysica dari essentias & passiones, docet modum faciendi demonstrationem, dirigendo actus essentiam & passionem representantes. Ad confirmationem concedo objectum movere, sed id non spectat ad Logicam Docentem, nisi remotè in quantum scilicet docet elicere actus circa illud discurrentes. Quod verò dicunt aliqui objecta ut terminantia actus spectare ad Logicam, non probat Logicam agere de rebus immediate, dum enim dicitur objectum ut terminans reduplicatur actus.

X. Resp. primò demonstrationem, & syllogismum probabilem in consideratione Logica non differre. Secundò ad idem argumentum respondetur.

Tandem cum Aristoteles 4 Metaph. textus, asserit ad Dialecticam spectare, agere de omni ente, seu rebus omnibus, intelligendus est instrumentaliter, quatenus scilicet parat instrumenta generalia ad omnes scientias acquirandas, non formaliter & directe, quod verò dicat S. Augustinus: *Aristotelem tractare simul de his quæ sunt, quæ cognoscuntur, & quæ dicuntur*, per hæc significat Categorias vel prædicamenta, quæ non spectant ad Logicam ut supra diximus, & idem dicendum ad testimonium aliorum Patrum, si qui dicant Logicam agere de rebus, nempe vel loqui eos de categoriis, seu prædicamentis, vel solum agere per accidens & secundariò. Cum autem S. Tho. loco supra citato ait non posse quempiam scire secundam intentionem speciei, nisi sciat naturam esse participabilem à pluribus, confirmat nostram secundam conclusionem, nempe supponi ex Metaphysica notitiam aliquam de naturis rerum in communi, & sic fundamentaliter ad Logicam concurrat Metaphysica.

XI. Satis sit Aristoteli.

Quomodo hac in re intelligendi sint sancti Patres.

Obijciunt

XII. Obicit P. Hur. d. 1. Log. f. 5. n. 93. S. Thom. opusc. 56. circa medium, citantem Avicennam asserentem Logicam esse de secundis intentionibus adjunctis primis. Sed si retulisset verba S. Tho. immediatè sequentia satis nobis aperuissent mentem S. Doctoris, hæc e-

nim verba immediatè adjungit: Ex quo patet quod Logicus non considerat rem subjectam per se. Quid clarius? solum ergo considerat Logicus res per accidens, & secundariò, ut nimirum sunt termini actuum: nec aliud probant verba Avicennæ.

DISPUTATIO VI.

Num Apprehensio simplex cadat sub objectum materiale Logica?

Apprehensio, inquam, simplex, duas enim alias intellectus operationes ad Logicam spectare certius est, quam ut à quoquam in dubium vocari possit. Imprimis enim Judicium est prima veritatis sedes, & in quo varium artificium relucet: nunc enim in definitionem formatur, nunc divisionem; nunc categoricà propositione, nunc hypotheticà, nunc hoc, nunc illo modo rerum veritatem aperit, quæ multo clarius in discursu cernuntur, ut consideranti patebit.

SECTIO I.

Referuntur varia sententiae.

Tres à Philosophis assignantur intellectus nostri operationes, Apprehensio, Judicium, & Discursus. Apprehensio, licet latè sumpta conveniat omni actui intellectus, sic enim accepta idem est, ac representatio (omnis quippe actus est imago, & representatio sui objecti) propriè tamen est actus qui objectum simplici quodam modo representat instar sensationis (à qua solum hoc discrepat, quod illa spiritalis sit hæc materialis) nihil de eo affirmando vel negando, quâ de causâ simplex dicitur Apprehensio, & ab Aristotele simplicium Apprehensio, à S. Tho. simplicium intelligentia. Hæc porro apprehensio duplex est, complexa & incomplexa, incomplexa ea dicitur, quæ rem simplicem representat, puta hominem, calorem, albedinem. Complexa illa est, quæ objecta representat ex prioribus composita, & aliquando cum copula, ut dum hanc audit quis propositionem, *astra sunt paria*, apprehendit totum illud, sed ita esse vel non esse nec affirmat, nec negat.

Sequitur apprehensionem Judicium, quod licet eadem objecta percipiat quæ Apprehensio, non tamen eodem modo, relinquendo scilicet intellectum suspensum, sed determinando ad alteram partem contradictionis, ac propterea vocatur Judicium, quod more Judicis, de propositis sibi per Apprehensionem, sententiam ferat, vel affirmando se ita rem habere, vel negando.

Discursus supponit duas priores operationes, & si nominis etymologiam spectemus, est quasi mentalis quidam cursus ab uno actu & objecto ad aliud: remotè ergo supponit Apprehensionem, proximè verò duo Judicia, post quæ elicitur, ut omne rationale est risibile, omnis homo est rationalis, ergo omnis homo est risibilis. Constitit ergo vel in istis tribus judiciis, ut aliqui existimant, vel ut alij, & magis probabiliter ut ostendam postea disp. 47. l. 1. in ultimo tantum actu, seu conclusione, cum ab Aristot. primò Postter. definitur esse cognitio unius veritatis per aliam & post aliam, distinguiturque à judicio nudo, quod duo inter se objecta uniat, non ob immediatam eorum connexionem, sed quia unita illa videbat intellectus cum medio in Præmissis: ut in discursu jam posito ideo conjungo hominem & risibile inter se in conclusione, quia utrumque conjunctum vidi cum rationali in Præmissis.

Præsens ergo difficultas præcipuè procedit de simplici Apprehensione: in qua prima sententia negat eam spectare ad Logicam: ita ex Recentioribus multum cum P. Hurtado d. 1. Log. f. 2. n. 16. Argumenta cum solutionibus proponuntur postea.

Conclusio: prima Apprehensio spectat ad Logicam, ita illi omnes qui aiunt omnes tres operationes intellectus esse objectum Logicæ, colligiturque ex S. Tho. primò perihierm. & primò Postter. lec. 1. ubi triplicem hanc intellectus operationem ad Logicam spectare asserit. Ratio à priori est: Id omne est objectum Logicæ quod dirigibile est Logici regulis, sed prima apprehensio est dirigibilis regulis Logici, ergo: Major ab omnibus conceditur, estque per se manifesta: Minor probatur, actus representans animal rationale est artificiosus, procedens secundum regulas Logicas, & est apprehensio definitiva constans ex genere & differentia, ut præcipit Logica, nam quid oro illi accrescit artificij ex eo quod apponatur est, & fiat judicium, quod tamen si contingat, vel ipsis adversariis fatentibus est actus artificiosus & spectans ad Logicam.

Confirmatur, docet Logica definitionem constare debere ex genere proprio, & differentia substantiali, non accidentali, unde hæc non est bona definitio hominis, *animal bipes*, sed solum descriptio, Logica verò docet definitionem ut distinguitur à descriptione: item docet debere definitionem ex genere proximo constare, & differentia ultimâ non debere proximam addi superfluum, ut si quis definitionem hominis concipiat, *animal sensibile rationale*, nec minus etiam representari debere quam est in re, unde esset mala, si pro hominis definitione quis, solum conciperet *animal*, & alia hujusmodi quæ omnia in prima apprehensione reperiuntur. Ad quam autem scientiam spectant hæc, nisi ad Logicam, cujus proprium est præscribere regulas rectè definiendi, ac dividendi.

Probatur secundo, per se agit Logica de genere, differentiâ, specie formalibus solum sumptis, ut conducunt ad definitiones faciendas, sic enim cadunt sub considerationem Logicam, nam scientia quæ per se agit de toto, per se agit de partibus, Logica verò agit per se de definitione & divisione, ergo & de genere ac differentia, quæ per se ad definitionis constructionem ordinantur, ac proinde eorum cognitio ad definitionem necessariò est prærequisita, sicut cognitio animæ & corporis ad conficiendam definitionem physicam. Et ad illum finem Prædictabilia in Logica tractantur, Quamvis artificium Logicum apprehensionis clarius constet in apprehensione complexâ, quam in incomplexâ.

SECTIO II.

Diluuntur argumenta Apprehensionem simplicem à Logica excludentia.

Obijcies primò: simplex Apprehensio non est modus sciendi, ergo non cadit sub objectum Logica.

IV. Prima sententia negat apprehensionem spectare ad Logicam.

V. Prima apprehensio spectat ad Logicam.

Ratio est, quia apprehensio est dirigibilis regulis logicæ.

VI.

Logica varias tradit regulas circa definitionem apprehensionem.

VII. Scientia, quæ agit per se de toto, agit per se de partibus.

Mens S. Thomæ in hac controversia de veris & conceptibus.

Secundam & tertiam intellectus operationem ad Logicam spectare certum est.

Tres intellectus operationes.

Apprehensio duplex, complexa & incomplexa.

II. Judicium in eadem objecta tendit cum Apprehensione, sed modo diversum.

III. Discursus recta intellectus operatio.

In quo recta operatio differat à simplicem.